

Aan de cultuurwoordvoerders van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag
cie.ocw@tweedekamer.nl

Betreft: Reactie Podiumkunsten Alliantie op de brief Visie op cultuur en cultuursubsidies vanaf 2029

Amsterdam, 30 oktober 2026

Geachte leden van de commissie,

Op 9 oktober jl. stuurde de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap u haar brief 'Visie op cultuur en cultuursubsidies vanaf 2029'. Op 9 november spreekt u haar tijdens het Wetgevingsoverleg OCW-begroting, onderdeel Cultuur. De Podiumkunsten Alliantie, het samenwerkingsverband van zes brancheorganisaties in de podiumkunsten, geeft u graag haar reactie mee.

Wij waarderen het dat de minister nadenkt over het stelsel. Haar ambitie – een toegankelijker, eenvoudiger en toekomstbestendiger cultuurbestel – onderschrijven wij. De voornemens om te komen tot eenvoudigere aanvragen met minder criteria en de verlenging van de subsidieperiode naar acht jaar steunen wij. Er is op korte termijn, ook zonder ingrijpende stelselherziening, winst te boeken door met de andere overheden en het veld werk te maken van administratieve lastenverlichting voor de sector. De woorden van de minister over de intrinsieke, economische en maatschappelijke waarde van cultuur en het goed voor ogen houden van de belangen van makers en instellingen herkennen wij en nemen wij serieus. En met de minister zijn ook wij van mening dat niet alles tegelijk kan. Op al deze punten waarderen en delen wij de inzet van de minister.

Tegelijk roept de brief bij onze achterbannen meer vragen op dan hij beantwoordt. Bovendien vrezen wij dat, nadat uitvoering van het stelseladvies van de Raad voor Cultuur een aantal jaren heeft stilgestaan, nu op te korte termijn te veel veranderingen op elkaar gestapeld worden. Dit overigens zonder dat de extra middelen die de Raad voor Cultuur noodzakelijk achtte om een vernieuwd bestel vorm te geven, beschikbaar zijn. Wij voorzien dat hiermee de bestaande knelpunten niet worden opgelost, maar dat er vooral nieuwe problemen worden gecreëerd. Reorganisatie van de fondsen en de overheveling van taken en middelen kosten geld. Dat geld lijkt niet beschikbaar en gaat dus af van het budget voor makers, producenten, (pop)podia en festivals. Daarmee zijn deze voornemens feitelijk een bezuiniging. Die komt boven op een rijksaandeel voor cultuur dat al twintig jaar daalt en nu door een ondergrens dreigt te zakken.

1. Welk probleem lost deze herziening op?

De aangekondigde maatregelen gaan vooral over de organisatie van het stelsel: een nieuwe fondsenstructuur naar het model van drie fondsen uit het BMC-rapport 'Balans in het bestel', het verplaatsen van het loket voor vrijwel alle functies uit de basisinfrastructuur naar de fondsen, een herzien bestuurlijk kader met provincies en gemeenten. De brief maakt onvoldoende hoe deze veranderingen bijdragen aan een beter functionerend cultuurbestel. Welke knelpunten worden precies weggenomen? Welke verbeteringen verwacht de minister, en hoe wordt later vastgesteld of die ook zijn bereikt?

Intussen blijven de knelpunten die het veld al jaren benoemt onbesproken: te weinig geld voor het grote aantal goede aanvragen, het ontbreken van structurele indexatie, de stijgende kosten van fair pay en goed werkgeverschap, het verdwijnen van lokale voorzieningen en de zwakke en

onduidelijke positie van relatieve nieuwkomers in het landelijke bestel zoals podia, festivals en ontwikkelinstellingen. Een herschikking van loketten verandert daar niets aan.

Wij zien juist het risico dat er nieuwe problemen ontstaan. De podiumkunsten functioneren als één keten: maken, talent ontwikkelen, produceren, programmeren, presenteren en publiek bereiken. Investeren in het maken van voorstellingen en concerten heeft weinig zin als er onvoldoende mogelijkheden zijn om die bij het publiek te brengen, en andersom. Wanneer het Rijk het aanbod via de fondsen financiert, terwijl de podia en festivals (waar dat aanbod moet landen) afhankelijk zijn van gemeenten/provincies zonder wettelijke verantwoordelijkheid, of geen duidelijke plek hebben binnen het stelsel groeit de afstand tussen die schakels. De kamerbrief gaat niet in op die samenhang.

2. Een herziening binnen bestaande kaders is een bezuiniging

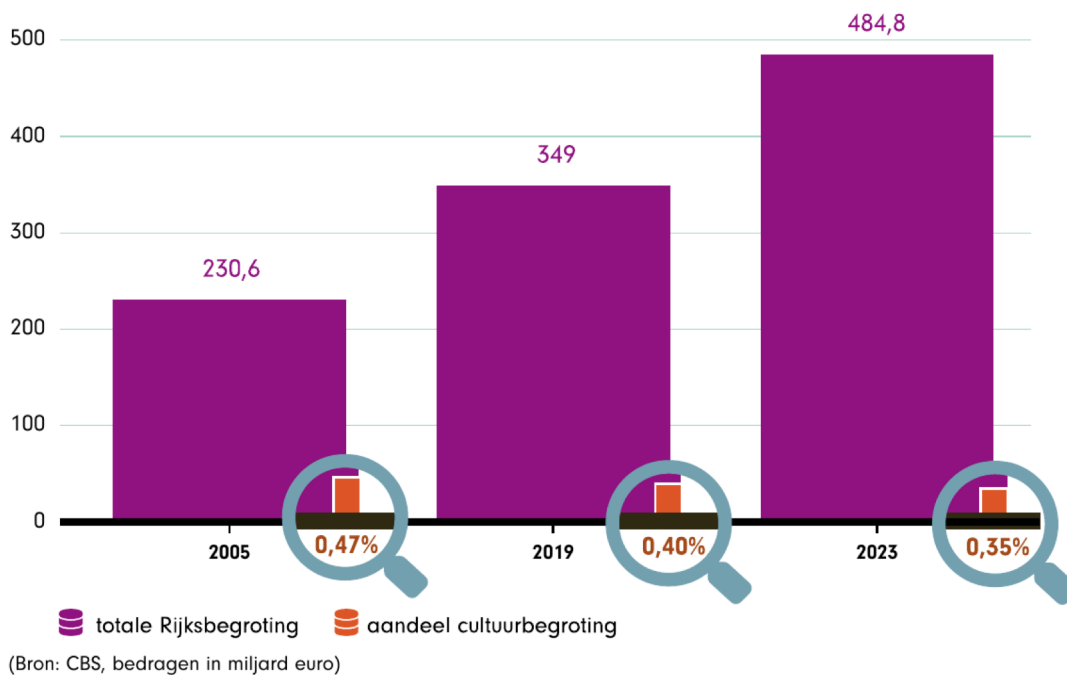
De minister schrijft dat zij haar aanpassingen doorvoert 'binnen de bestaande financiële kaders'. Over de extra investering die de Raad voor Cultuur adviseerde zegt zij kort: 'Dat geld is er niet.' Tegelijk erkent de beslisnota bij de brief dat er voor de herziening van het fondsenlandschap 'nog geen sluitende inschatting van de kosten' kan worden gemaakt. Dat baart ons zorgen.

Een fusie van zes fondsen naar een kleiner aantal, het overdragen van tientallen basisinfrastructuurfuncties aan die fondsen, een kwartiermaker, nieuwe regelingen en beleidskaders en een nieuw instrument voor regionale investeringen: dat brengt transitie- en uitvoeringskosten met zich mee. Wanneer die kosten niet apart worden gefinancierd, worden ze betaald uit het geld dat bedoeld is voor het maken en presenteren van podiumkunsten.

Hetzelfde geldt voor het deel van de rijksmiddelen waarover provincies en gemeenten meer zeggenschap krijgen. Zonder wettelijke borging kunnen medeoverheden die middelen naar eigen inzicht besteden, bijvoorbeeld aan erfgoed, terwijl veel gemeenten met krappe begrotingen kampen. Elke euro die zo weglekt, ontbreekt in de podiumkunsten. Daar komen de stijgende kosten van fair pay, professionalisering en arbeidsrechtelijke veranderingen bij, zoals het verdwijnen van nulurencontracten en de handhaving van de Wet DBA. Optelsom: een herziening 'binnen bestaande kaders' is in de praktijk een bezuiniging.

Die bezuiniging komt op een moment dat het rijksaandeel al zeer laag is. De minister noemt zelf de verhouding in de publieke cultuuruitgaven: het Rijk ongeveer 30 procent, gemeenten 60 procent en provincies 10 procent. In zijn advies leder zijn aandeel laat de Raad voor Cultuur op basis van CBS-cijfers zien hoe het rijksaandeel zich heeft ontwikkeld:

Aandeel cultuur (door loop gezien) ten opzichte van Rijksbegroting

Figuur: aandeel cultuur ten opzichte van de rijksbegroting. Bron: Raad voor Cultuur, Ieder zijn aandeel (2025), op basis van CBS. Bron: Raad voor Cultuur, Ieder zijn aandeel (2025), op basis van CBS.

	2005	2019	2023
Totale uitgaven centrale overheid (mld €)	230,6	349,0	484,8
Uitgaven centrale overheid aan cultuur (mld €)	1,1	1,4	1,7
Aandeel cultuur in de rijksbegroting	0,47%	0,40%	0,35%

De raad berekent dat de cultuursector sinds 2005 daarmee ruim € 500 miljoen heeft ingeleverd ten opzichte van andere sectoren. Ook internationaal valt Nederland terug: de overheidsuitgaven aan cultuur daalden van 0,5 naar 0,4 procent van het BNP, terwijl het Europese gemiddelde op 0,5 procent bleef. In haar kabinetsreactie van 2 juli jl. stelt de minister dat de cijfers over 2023 vertekend zijn door incidentele uitgaven voor corona en energie. Maar ook in 2019, vóór de coronacrisis, lag het aandeel al op 0,40 procent. De daling is structureel. Dit terwijl volgens haar brief de culturele en creatieve sector 3,43 procent bijdraagt aan het bbp, ongeveer € 33 miljard, en is zij goed voor 4,1 procent van de werkgelegenheid. Een sector met die betekenis ontvangt nog geen 0,4 procent van de rijksbegroting. Het advies van de raad om structureel € 250 miljoen extra te investeren is afgewezen, net als het advies om indexatie wettelijk vast te leggen. In 2025 werd op de cultuurbegroting nagenoeg geen prijsbijstelling uitgekeerd. En een voetnoot in de brief bevestigt dat ook de achtjarige budgetten tijdens de looptijd naar beneden kunnen worden bijgesteld.

Een verdere uitholling door reorganisatiekosten en weglekkende middelen brengt de rijkssteun voor cultuur onder een ondergrens. Onder die grens kan de landelijke infrastructuur van makers, producenten, podia en festivals niet meer in stand worden gehouden en verliest het Rijk zijn rol als drager van talentontwikkeling en een pluriform en gespreid aanbod.

3. Woorden en daden over weerbaarheid lopen uiteen

De minister schrijft in haar brief: 'Een land dat economisch, innovatief en politiek weerbaar wil zijn, bouwt op de waarde van kunst, erfgoed en de creatieve industrie.' Bij de opening van het Nederlandse paviljoen op de Biënnale van Venetië, op 6 mei jl., noemde zij kunst en cultuur net als wetenschap en journalistiek een vrije ruimte voor ideeën, en daarmee onmisbaar voor een gezonde, pluriforme en vrije democratie. Wij onderschrijven die woorden volledig. Juist daarom is het onbegrijpelijk dat de herziening gepaard gaat met een verdere relatieve daling van de rijksmiddelen. Een weerbare samenleving vraagt om plekken waar mensen elkaar ontmoeten, andere perspectieven tegenkomen en het gesprek voeren: het theater in de wijk, het poppodium in de regiostad, het festival, de concertzaal. Die plekken verdwijnen als hun financiële basis verder wordt uitgehold. Wie cultuur ziet als fundament van democratische weerbaarheid, kan niet tegelijk de (al zeer bescheiden) middelen voor dat fundament laten slinken. Wij vragen de Kamer de minister aan haar eigen woorden te houden.

4. Een proces zonder de sector, en zonder realiteitszin

De sector is op geen enkele manier bij de totstandkoming van deze plannen en brief betrokken. De minister schrijft dat zij haar plannen 'wil toetsen' bij het culturele veld, maar de richting ligt al vast. Ons verzoek van 9 september om in aanloop naar de brief bestuurlijk overleg te voeren, heeft niet tot een gesprek geleid. Een stelselwijziging van deze omvang verdient een zorgvuldiger voorbereiding, waarbij ruimte is voor inbreng vanuit de sector. Niet voor niets heeft de Raad voor Cultuur in Toegang tot cultuur opgeroepen tot het maken van prototypen zodat voorgenomen wijzigingen getoetst kunnen worden.

Daardoor mist de brief realiteitszin. Met een wetswijziging, een herziening van het fondsenlandschap, de overdracht van basisinfrastructuurfuncties aan de fondsen, nieuwe afspraken met medeoverheden en een nieuw regionaal instrument worden veel veranderingen tegelijkertijd in gang gezet. De planning is krap: de gewijzigde wet moet op 1 juli 2027 in werking treden, de uitgangspuntenbrief volgt in juni 2027, de regelingen in november 2027 en de aanvraagprocedures starten al in december 2027. Dat alles kan niet tegelijk, zeker niet zonder extra middelen. Ook de minister erkent dat niet alles tegelijkertijd kan. Het zou goed zijn als een duidelijke fasering wordt aangebracht.

Producenten, podia, festivals geen van allen kunnen tot de zomer van 2027 wachten op duidelijkheid. Zij moeten nu keuzes maken over hun artistieke plannen, personeel, coproducties en meerjarige samenwerkingen. Wie niet weet bij welk loket, onder welke voorwaarden en met welk budget hij straks kan aanvragen, kan geen verantwoorde plannen maken voor een periode van acht jaar. Ook voor nieuwkomers in het bestel geeft de brief nog weinig houvast. De rust, zekerheid en ruimte die het kabinet de sector heeft beloofd, zien wij in deze brief niet terug. Wat de sector krijgt, is opnieuw een periode van onzekerheid.

Geen misverstand, ook de podiumkunstensector is voor een stelselherziening die leidt tot een beter en robuuster stelsel. Wij waarderen het dat de minister daaraan wil werken. Maar het kan niet overhaast. Daarom adviseren wij het proces te temporiseren en eerst te werken aan de randvoorwaarden die geborgd moeten zijn, alvorens grote hervormingen zoals in de brief geschetst, hun beslag krijgen.

5. Voorwaarden voordat de herziening verder wordt ingevuld

De Podiumkunsten Alliantie vraagt de Kamer de volgende voorwaarden te borgen voordat de stelselherziening wordt uitgewerkt:

1. Definieer de functies die essentieel zijn voor een gezond cultureel stelsel. Leg vast welke functies in de keten van maken, talentontwikkeling, produceren, programmeren, presenteren en publiek bereiken landelijk moeten worden gedragen, en borg die stevig in een regeling. Pas dan kan worden bepaald waar het loket voor die functies het best kan

liggen. Een verschuiving van loketten zonder die definitie maakt functies te kwetsbaar. Het gaat immers om het vastleggen van de functies die essentieel zijn voor een gezond cultureel bestel.

2. Met de Raad voor Cultuur zijn wij van mening dat het cultuurbeleid en het stelsel gericht moeten zijn op de hele sector; het mag zich niet beperken tot die makers en organisaties die (meerjarige) subsidies ontvangen of tot het subsidie-instrumentarium. Werken aan de vier doelstellingen van cultuurbeleid vraagt om een blik op de hele sector en om een gevarieerde set aan beleidsinstrumenten. Voor effectief cultuurbeleid is het nodig om het culturele veld te zien als een ecosysteem, en dit in samenhang te bezien. Er moet ook gekeken worden naar hybride vormen van financiering, naar combinaties en samenwerkingen met niet (door de rijksoverheid) gefinancierde spelers. Wij missen die bredere blik in de brief.
3. Veranker de rol van provincies en gemeenten in de wet. De taakverdeling tussen overheden berust nu op bestuurlijke afspraken uit 2012, zonder wettelijke basis. De minister wil dat kader herzien, maar uitdrukkelijk zonder wettelijke taken. Dat is onvoldoende. Leg de taken voor het culturele voorzieningenniveau en de presentatie-infrastructuur op lokaal en regionaal vast in de Wet op het specifiek cultuurbeleid, zoals de Kamer eerder vroeg in de moties Rooderkerk/Mohandis en Mohandis.
4. Hevel geen rijksmiddelen over zonder die wettelijke borging. Zolang niet wettelijk vastligt waarvoor medeoverheden verantwoordelijk zijn, is het overhevelen van rijksmiddelen of zeggenschap daarover te risicovol. Middelen kunnen dan wegvloeien naar andere doelen of opgaan in krappe gemeentelijke en provinciale begrotingen. Overheveling moet geoormerkt en aanvullend zijn, nooit een vervanging van rijksverantwoordelijkheid.
5. Breng de financiële gevolgen volledig in beeld en compenseer ze. Vraag een financiële onderbouwing van de plannen: wat kosten de reorganisatie van de fondsen en de overdracht van functies, welke besparingen worden verwacht, en wat betekent dit voor het geld dat beschikbaar blijft om voorstellingen en concerten te maken, te programmeren en te presenteren? Transitiekosten mogen niet ten laste komen van het subsidiebudget.
6. Zorg voor een structurele financiële bodem. Stop de relatieve daling van het rijksaandeel voor cultuur, leg loon- en prijsindexatie wettelijk vast en verbind eisen rond fair pay, werkgeverschap en de culturele codes aan realistische financiering.
7. Formuleer meetbare doelen. Maak duidelijk welke problemen de herziening moet oplossen, welke verbeteringen worden verwacht en hoe na afloop wordt vastgesteld of die zijn bereikt.
8. Betrek de sector als volwaardige partner. Geef de brancheorganisaties en de gebruikers van de regelingen een herkenbare rol in het vervolg, onder meer bij de opdracht aan de kwartiermaker, de nieuwe fondsenstructuur en de beleidskaders. Geef de Raad voor Cultuur daarbij de centrale adviesrol die hem wettelijk toekomt.
9. Kies voor een haalbare fasering en duidelijkheid. Laat niet alles tegelijk ingaan per 2029. Geef instellingen uiterlijk in het voorjaar van 2027 duidelijkheid over loket, voorwaarden en budget en schuif ingrijpende structuurwijzigingen door naar een moment waarop zij zorgvuldig en met voldoende middelen kunnen worden uitgevoerd.

Tot slot

De Podiumkunsten Alliantie wil graag bijdragen aan een beter cultuurbestel. Maar een herziening die bedoeld is om de sector te versterken, mag in de praktijk niet ten koste gaan van de culturele activiteiten waarvoor het stelsel juist bestaat. Wij vragen u de minister tijdens het Wetgevingsoverleg van 9 november te bevragen op de inhoudelijke en financiële gevolgen van haar plannen en de bovenstaande voorwaarden te borgen voordat de herziening verder wordt ingevuld. Wij lichten onze inbreng graag toe.

Met hartelijke groet,
De Podiumkunsten Alliantie

Mirjam Terpstra, Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten
Jenny Booms, Vereniging van Schouwburg-en Condertgebouwdirecties
Berend Schans, Vereniging Nederlandse Poppodia en Festivals
Dian Hoelscher, Vereniging Vrije Theaterproducenten
Marlies de Boer, Vereniging van Nederlandse Orkesten
Ingrid Beer, de Verenigde Podiumkunstenfestivals

